

Programma Natuur, Water en Recreatie

versie n.a.v. Bestuurlijk Overleg 8 december 2014 en inrichting Regio Midden Holland

Coördinerend portefeuillehouder	Jan Leendert van den Heuvel, Bodegraven-Reeuwijk
Coördinerend gemeentesecretaris	Annemie Blomme, Waddinxveen
Programmasecretaris	Arie Verhaar, regio Midden-Holland

Onderwerp van het programma

Het Groene Hart is uitermate voelbaar in de regio. Met de verstedelijkingsdruk vanuit het westen is het van groot belang de kwaliteiten van dit nationale landschap te koesteren en te versterken. Door duurzame en innovatieve vormen van agrarische bedrijfsvoering, door de aanleg van aansprekende natuur en door het tegengaan van de bodemdaling. Maar ook door het waarborgen van de cultuurhistorische kwaliteiten en door het investeren in de kenmerkende patronen van dijken en linten. Essentieel is het vitaal houden en het beter beleefbaar maken van het Groene Hart. Water vormt daarbij een essentieel/onmisbaar onderwerp: het is een belangrijke drager voor landschap en natuur, het vraagt om aandacht in het kader van veiligheid en het biedt mogelijkheden voor recreatie. Het thema duurzaamheid in dit programma beperkt zich tot natuur en water: klimaatverandering, waterveiligheid, de waterkwaliteit (zoetwatervoorziening) en duurzaam ondernemen.

Wat willen we bereiken?

Algemeen

Het Groene Hart is een veelbeschreven (beleidsnotities, pacts, convenanten etc.) en veel besproken - bestuurlijk complex - deel van Nederland. Dat geldt voor het verleden maar ook in de actualiteit is een grote beleidsbelangstelling op te merken: van de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit, tot de Beleidsvisie Groen en de Gebiedsprofilen en van Stuurgroep Groene Hart tot de organisatiestructuur van de Groenalliantie, Stuurgroepen Veenweiden en het Deltaprogramma. Niet onvermeld mag blijven het convenant Alphen – Regio Midden-Holland – Woerden, meer in het bijzonder de Bestuurlijke Tafel Vrijetijd, Water en Groen.

De Regio Midden-Holland bevindt zich in het centrum van deze beleidsbelangstelling en is ook – direct of indirect - betrokken bij de bestuurlijke structuren die zich bezighouden met de beleidsonderwerpen groen, water en recreatie, zoals de Regietafel Groene Hart.

De inhoud van beleid en de bestuurlijke organisatie vereisen een eenduidige standpuntbepaling op de onderscheiden onderdelen van dit programma. Op die wijze kan – geconcentreerd – worden gewerkt aan de realisatie van de beleidsdoelen van de regio.

In de Ruimtelijke Agenda Midden-Holland (maart 2010) wordt het toekomstbeeld voor de regio geschetst: “een sterk gevarieerde regio waarin dynamiek en rust en ruimte onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn”. Een vitale en duurzame agrarische sector gaat in de Agenda gepaard met vernieuwend ondernemerschap en het behoud van cultuurhistorische waarden en de openheid van het landschap. Ook het belang van het leven met water is nadrukkelijk onderwerp van de Agenda.

De prioritaire doelstellingen van het regionale programma Natuur en Water liggen in lijn met de Agenda. Het betreft dan:

1. een duurzame en economisch levensvatbare landbouw, gebaseerd op (melk)veehouderij, nodig voor het beheer en de bescherming van landschap- en natuurkwaliteit;
2. behoud van het waardevolle cultuurlandschap en de cultuurhistorische waarden door ontwikkeling te baseren op bestaande kwaliteiten;
3. behoud en versterking van de economische vitaliteit van het landelijk gebied;
4. het versterken van het economisch draagvlak en de leefbaarheid van de Randstad door:
  - a. Het boerenland beter toegankelijk en beleefbaar te maken;

- b. Het ontwikkelen van extensieve en kleinschalige recreatie;
  - c. Het ontwikkelen van recreatieve transferia en het versterken van de verblijfsrecreatie;
  - d. Branding van de regionale landschapskwaliteit aansluitend op ontwikkelingen in het Groene Hart met meer ruimte voor de (belichting van) diversiteit van de deelgebieden;
5. zorg dragen voor het veilig kunnen wonen en werken in een waterrijke omgeving;
  6. het voorkomen van bodemdaling en het zoeken naar inhoudelijke en financiële oplossingen voor de problematiek van de slappe bodem.

De regio kent haar eigen dynamiek en verantwoordelijkheid. Dat neemt niet weg dat met bovenstaande doelen goed kan worden aangesloten bij de prioriteiten die de provincie Zuid-Holland heeft vastgelegd in haar Beleidsvisie Groen:

1. het afronden van de projecten Recreatie om de Stad (RodS);
2. het realiseren en beheren van de herijkte Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Dit in combinatie met:

3. het bieden van een aantrekkelijk recreatief routenetwerk;
4. het geven van een kwaliteitsimpuls aan recreatiegebieden en landschap;
5. en het bieden van een gezonde economische basis voor de grondgebonden landbouw.

Natuurnetwerk Nederland (voorheen Ecologische hoofdstructuur)

Het beleid is bepaald en vastgelegd in de Visie Ruimte en Mobiliteit. Er zijn twee Stuurgroepen opgericht, te weten de Stuurgroep Veenweiden Gouwe Wiericke en de Stuurgroep Veenweiden Krimpenerwaard. Beide Stuurgroepen zullen na overeenstemming de opdracht van de provincie Zuid-Holland op zich zullen nemen om het natuurnetwerk inclusief verbindingen te gaan realiseren in de periode tot 2027. Een en ander wordt vastgelegd in later in 2015 te ondertekenen gebiedsovereenkomsten. Deze gebiedsovereenkomsten bevatten elk naast een programma Natuur, ook een programma Landbouw en een programma Recreatie

De twee Veenweidegebieden hebben hun eigen dynamiek en eigen oplossingsrichting. Toch blijft het van belang om elkaar te versterken, waar mogelijk en nodig ervaringen uit te wisselen en zonodig een ferme lobby naar de Provinciale Staten te voeren. Niet in het minst als zou blijken dat het provinciale beleid na de Statenverkiezingen in maart 2015 wijzigt.

In het kader van de gebieden die buiten de ecologische hoofdstructuur vallen, maar die wel als natuur behouden moeten blijven, zoals Polder Bloemendaal, wordt gezocht naar alternatieve financieringsvormen. Gedacht kan worden aan een andere manier van het toepassen van natuurcompensatie. De regel is dat op het moment dat bijvoorbeeld een weg wordt aangelegd, de natuurcompensatie in hetzelfde gebied moet plaatsvinden. De inzet van de Regio Midden-Holland is om deze compensatie in te zetten in gebieden waar natuur behouden moet blijven, maar hier nog geen financiering voor is. Dit kan dus heel nadrukkelijk betekenen dat de compensatie ligt buiten het gebied waar de weg is aangelegd.

Gezonde economische basis landbouw

Schaalvergroting van de agrarische sector – bijvoorbeeld door het opkopen van voormalige agrarische bedrijven of door nieuwbouw bij bestaande bedrijven – is, mede door het veranderende Europees landbouwbeleid, van belang. Hetzelfde geldt voor het faciliteren van het saneren van het verspreid glas in de regio.

Een samenhangend plan van aanpak landbouwgronden moet een gezonde economische basis dichterbij brengen. Binnen dit plan van aanpak moet tevens de relatie tussen grondgebonden landbouw en natuur worden duidelijk gemaakt en moeten de belangen van landbouw, natuur en infrastructuur worden afgewogen. Tevens moet aandacht worden besteed aan die gebieden die nog worden gekenmerkt door de bestemmingsfunctie landbouw zonder dat er in die gebieden daadwerkelijk wordt “geboerd”. Onderzoek naar de mogelijkheden en economische aspecten van Verbrede Landbouw (vernieuwend ondernemen) vormt mede de onderbouwing van dit plan. Deze

onderwerpen worden voor het grootste deel opgepakt binnen de programma's Natuur en Landbouw van de beide Stuurgroepen Veenweiden.

Water (veilig wonen in een waterrijke omgeving)

Water is in Regio Midden-Holland een onderwerp van wezenlijk belang. Hierbij is te denken aan het economisch perspectief (vervoer over water), het recreatief netwerk (rivieren, vaarten en plassen) en het landschap (karakteristieke waterrijke slagenlandschap). Maar ook vanuit het perspectief van duurzaamheid, waterkwantiteit en kwaliteit vormt water een belangrijk thema in dit laagliggende deel van Nederland. De twee belangrijkste thema's: de inlaat van zoetwater en de waterveiligheid (mede in het licht van klimaatverandering) bepalen mede de toekomst van de regio (de agrarische sector en de tuinbouw, maar ook het wonen in laaggelegen polders). Deze onderwerpen worden opgepakt binnen het Deltaprogramma en deels ook binnen de Stuurgroepen Veenweiden en het Platform Slappe Bodem. Via het Platform profileert de regio zich aan politieke tafels. Dat geldt voor de volle breedte van het programma: zoet water, veiligheid en grote rivieren.

Om de kwaliteit van water verder te verbeteren zijn nadere afspraken over de zuivering van rioolwater noodzakelijk. Binnen Regio Midden-Holland wordt in dat kader gezocht naar een gezamenlijk standpunt op dit terrein. Met dit gezamenlijke standpunt wordt overleg gestart met de drie betrokken waterschappen teneinde te komen tot convenantafspraken inzake afvalwater en oppervlaktewater.

Slappe bodem

Delen van de regio worden nog steeds – structureel – geconfronteerd met de nadelen van de bodemgesteldheid (slappe bodem). In het kader van de slappe bodem is een Platform Slappe Bodem opgericht waar alle gemeenten van Regio Midden-Holland deel van uitmaken. Het is een platform van 21 “slappe bodemgemeenten” die samen werken aan innovatieve oplossingen voor het aanleggen van duurzame wegen in deze gebieden. Ook in de komende periode moet deze problematiek onder de aandacht van de complementaire overheidslagen (provincie en rijk) worden gebracht teneinde een structurele (financiële) oplossing voor dit probleem te bereiken.

Kwaliteitsimpuls recreatie en toerisme

Regio Midden-Holland vormt een onlosmakelijk onderdeel van het “Groene Hart” ook al vallen niet alle gemeenten binnen de formele grenzen daarvan. Het grootste metropolitane landschap in de Randstad - waar het goed wonen, werken en recreëren is - verdient meer aandacht en moet – ook vanuit Regio Midden-Holland beter én meer geprofileerd worden neergezet. De regio doet dit in samenwerking met de convenantpartners Alphen aan den Rijn en Woerden. De regio staat voor haar ambities op het terrein van recreatie en toerisme voor stad en ommelanden. Met verschillende instrumenten wordt de kwaliteit van de recreatie (en het toerisme) in de regio gestimuleerd.

De Groenalliantie kan een indirecte bijdrage aan deze kwaliteitsverbetering leveren. Aan deze tafel wordt de ontwikkelopgave afgestemd. Deze ontwikkelopgave omvat voorstellen voor doorontwikkeling en financiering van (nieuwe) recreatiegebieden, recreatiefuncties en verbindingen.

Een en ander wordt opgenomen in een meerjareninvesteringsprogramma dat ter vaststelling wordt voorgelegd aan de gemeenteraden en provinciale staten. In een dergelijk programma wordt tussen provincie en gemeenten een programmering overeengekomen van nieuwe programma's en projecten binnen een bepaalde periode.

Voor beide deelgebieden van de Groenalliantie, te weten de Krimpenerwaard en de Reeuwijkse Plassen en omgeving zijn tactische tafels ingericht met het oog op de behartiging van de (niet strategische) belangen van het groene' recreatiebeheer in elk van de twee subregio's

Verder functioneerde de afgelopen jaren de bovenprovinciale Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart. Deze Stuurgroep beheerde drie programma's, te weten:

- Water, bodem en gebruik
- Ontwikkelen met Groene Hart Kwaliteit

– Kansen voor Recreatie en Toerisme

Bij elk van deze thema's was een duo van een provinciale bestuurder en een gemeentelijke bestuurder benoemd, die de aanjagers en bestuurlijke trekkers van deze programma's zijn.

Nu, kort na de verkiezingen van Provinciale Staten en de vorming van coalities, is nog onduidelijk of, in welke samenstelling en op welke thema's de Stuurgroep Groene Hart zal blijven (functioneren).

Voor wat betreft Vrijetijd, Water en Groen is onder de hoofdstructuur van het Convenant Alphen – Regio Midden-Holland – Woerden een Bestuurlijke Tafel opgericht, waaraan ca. 16 gemeenten deelnemen. Anno 2015 bestaat de agenda voornamelijk uit (de toekomst van) Merk en Marketing van het Groene Hart en de waterrecreatie op en rond de Oude Rijn (Katwijk – Utrecht).

Inzet recreatie en Toerisme vanuit het programma Natuur, Water en Recreatie

Het programma Natuur, Water en Recreatie streeft niet naar het opnieuw oprichten van een nieuw gremium op het gebied van recreatie en toerisme, maar zet vooral in op het aansluiten bij bestaande initiatieven en het leveren van een bijdrage hieraan.

Voor wat betreft recreatie valt te denken aan het completeren van een bewegwijzerd wandelroutenetwerk voor de gehele regio, de optimalisering van het netwerk van fietsroutes en de ontwikkeling en aanleg van waterrecreatieroutes; gekoppeld aan (cultuurhistorische) beleving van landschap, natuur en erfgoed. Daarbij worden verbindingen gemaakt met andere regionale programma's.

Daarnaast zet Regio Midden-Holland in op het maken van verbindingen tussen stad en platteland. Onder andere door niet alleen aandacht te hebben voor de extensieve recreatie, maar ook voor de combinatiemogelijkheden met het citymanagement in de omliggende steden. Hierbij valt te denken aan het inzetten op een verlengde duur van de recreatie. Niet alleen dagrecreatie is van belang, maar (vooral ook voor de steden) ook verblijfsrecreatie verdient de aandacht.

Wat gaan we doen?

Op 8 december 2014 vond het eerste Bestuurlijk Overleg Natuur, Water en Recreatie plaats. In dat overleg was een voorstel voor actualisering van dit programma geagendeerd. Dat voorstel is bestuurlijk omarmd en verwerkt in onderstaande.

Om de prioritaire doelstellingen van dit geactualiseerde programma te realiseren wordt het volgende opgepakt:

1. Ontwikkelen van een regionale visie op de 'Groene Open Ruimte' De regio wil bereiken dat er een gezamenlijk gedragen visie ontwikkeld en bestuurlijk vastgesteld wordt, die als basis dient voor verdere programmering. Bij de ontwikkeling van die visie wordt voortgebouwd op die van Regio Midden-Holland en het programma Natuur, Water en Recreatie, met als basis de Ruimtelijke Agenda van Midden Holland (2010) en waarbij ook andere initiatieven en plannen worden betrokken. Voorbeelden daarvan zijn de door de provincie Zuid-Holland ontwikkelde gebiedsprofielen en opgaven in deelgebieden. En daarnaast ook beleid dat op andere plaatsen in de regio of daarbuiten is ontwikkeld / vastgesteld. Deze visie kan, ondersteund door de Groene Agenda van Midden Holland, leiden tot afspraken over realisatie met externe partners zoals de provincie;
2. Aansluitend kan een uitvoeringsprogramma worden opgesteld;
3. Vanuit het Programma Natuur, Water en Recreatie wordt structureel meegedacht in de zoektocht naar een effectieve en efficiënte (netwerk)besluitvormingsstructuur voor Groen, Natuur, Water en Recreatie. Maatschappelijke partners en waterschappen maken deel uit van het netwerk;
4. Regio Midden Holland is en blijft betrokken bij het - in samenwerking met alle betrokken partners, dus inclusief de Krimpenerwaard – uitwerken en uitvoeren van activiteiten op basis van het Rapport "de kracht van het Groene Hart", via de betreffende Kerngroep;

5. Volgen en waar nodig lobbyen voor de belangen van de Stuurgroepen Veenweiden Gouwe Wiericke en Krimpenerwaard, v.w.b. de realisatie van de deelprogramma's Natuur, Landbouw en Recreatie, waarbij water deel uitmaakt van elk programma;
6. Een gezonde landbouw vraagt om nadere bestuurlijke afwegingen. Er komt een regionaal plan voor de aanpak van landbouwgronden waarbij wordt ingespeeld op de variatie in ontwikkelingen in de grondgebonden landbouw in relatie tot biodiversiteit, stedelijke functies en de recreatieve kwaliteit van het landelijk gebied. Het tegengaan van bodemdaling wordt nadrukkelijk bij de bestuurlijke afwegingen rondom een gezonde landbouw betrokken. Aan schaalvergroting worden heldere kaders meegegeven zodat alle betrokkenen weten waar men aan toe is.
In dit kader wordt tevens betrokken de sanering van het verspreide "glas" (glastuinbouw) in de Zuidplaspolder.
Binnen het plan van aanpak landbouwgronden wordt vormgegeven aan een krachtenveldanalyse (met een traject voor belangenbehartiging) en een investeringsagenda. Eén en ander met in achtname van hetgeen wordt vastgelegd in de Gebiedsovereenkomsten Stuurgroepen Veenweiden en daaronder ressorterende programma's;
7. De belangenbehartiging op het terrein van (de financiële compensatie van de problematiek van) de slappe bodem is versterkt via het Platform Slappe Bodem. In 2014 is een nieuwe verdeelsystematiek voor het cluster riolering bereikt, waardoor de verdeling via het gemeentefonds gunstiger uitpakt voor slappe-bodem-gemeenten. Daarnaast heeft ambtelijke en bestuurlijke lobby gezorgd voor een door de Tweede Kamer aangenomen motie om tot een betere, integrale casus te komen. "Rijk! Denk eens mee met de andere overheden om tot een betere casus te komen". Wat is het probleem en wat zijn oplossingsstrategieën? Er worden gesprekken gevoerd met de waterschappen (koppeling aan KRW doelen), de gedeputeerde en ook de minister van Infrastructuur en Milieu staat op het lijstje. Evenals andere provincies en Friese gemeenten. Kennis van de ODMH wordt ingezet ten behoeve van ontwikkeling van nieuwe technieken, bijvoorbeeld wegconstructies en riolering;
8. Regio Midden-Holland zal blijvend inzetten op een sterke bestuurlijke positie binnen het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden zodat de belangen van de regio op het terrein van waterveiligheid en –kwaliteit kunnen worden zeker gesteld;
9. Komen tot een bewegwijzerd wandelroutenetwerk voor de gehele regio met aansluiting op omliggende gebieden en een samenhangend vaarrecreatie-netwerk; ook inzetten op verbinding tussen (platteland) recreatie en citymanagement in de stedelijke gebieden. Beleving van natuur, landschap en cultuurhistorisch erfgoed maken hiervan deel uit. De Oude Hollandse Waterlinie en de Limes doorkruisen de regio. Dit onderwerp is ook van toepassing binnen recreatiegebieden;
10. Een aan het vorige onderwerp gerelateerd punt is het beheer- en onderhoud van het recreatief netwerk, paden en kades. Regio Midden-Holland wil zich inzetten voor een eenduidige, langjarige regeling;
11. Als uitvloeisel van de nieuwe provinciale Verordening Ruimte wijzigt het provinciale vaarwegbeleid. Via de inspraakprocedure over de Visie Ruimte en Mobiliteit etc. heeft de regio via Provinciale Staten afgedwongen dat de provincie een proces op gang moet brengen waarbij op regioniveau bepaald wordt welke waterwegen een vaarwegbescherming moeten behouden/krijgen en hoe dit wordt vastgelegd in bestemmingsplannen, APV's en/of waterschapskeur. Daarvoor zijn wel ambtelijke voorbereidingen, maar het gaat bepaald niet snel;
12. Recente ontwikkelingen rond de Stuurgroepen Veenweiden zullen de Groene Agenda vermoedelijk in een ander perspectief gaan plaatsen, gezien de in ontwikkeling zijnde Programma's Recreatie binnen de Gebiedsovereenkomsten van de Stuurgroepen Veenweiden;
13. Regio Midden-Holland zoekt met anderen naar nieuwe verdienmodellen om doelen en opgaven te bereiken. Te denken valt aan innovatief natuurbeheer, groen-blauwe diensten en

het nieuwe Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLB) en Particulier Natuur en Landschapsbeheer (PNLB). In het kader van financieringsstromen zet Regio Midden-Holland ook in op ontschotting van provinciale subsidieregelingen;

14. LEADER staat voor 'Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale'. Dit Europese subsidieprogramma voor plattelandontwikkeling gaat vanaf 2016 haar 3e periode ingaat. Op Europees, Rijks en provinciaal niveau zijn de thema's benoemd waarvoor een subsidie kan worden aangevraagd via een op te stellen plan van aanpak, Lokale Ontwikkelingsstrategie genaamd (LOS). De provincies streven naar vermindering van het aantal Leadergebieden. Om die reden is een ambtelijke voorbereiding gestart in samenwerking met afgevaardigden van Agrarische Natuurverenigingen in Gouwe Wiericke en van bestaande Leadergebieden in Alblasserwaard-Vijfherenlanden en de Krimpenerwaard. Bedoeling is dat deze drie gebieden in de toekomst één Leadergebied worden. Regio Midden-Holland is nauw betrokken bij de voorbereidingen en de gemeentelijke cofinanciering.

Relevante overlegorganen

- Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart (bovenprovinciaal)
- Regiegroep Groene Hart (provincie)
- Bestuurlijke Tafel Vrijetijd, Water en Groen (convenant)
- Stuurgroepen Gouwe-Wiericke en Krimpenerwaard
- Stuurgroep Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden
- Platform Slappe Bodem
- Groenalliantie

Kosten

De uitvoering van activiteiten in het kader van dit programma vergt in de eerste plaats de inbreng van lokale en regionale ambtelijke deskundigheid.

Binnen de begroting van Regio Midden-Holland wordt structureel € 30.000 per programma opgenomen. Een deel van het totaalbedrag wordt ingezet voor de cofinanciering van het Convenant Alphen- Regio Midden-Holland – Woerden.

De uitvoering van projecten in het kader van het uitvoeringsprogramma Natuur, Water en Recreatie noodzaakt tot het bijeenbrengen van verschillende geldstromen die bij verschillende bestuurlijke partijen moeten worden aangeboord. Dit al naar gelang de aard en functie van de uit te voeren maatregelen.

Met de provincie dient te worden gestreefd naar een arrangement waarbij zowel de provincie als de regio investeren in de duurzame ontwikkeling van het Groene Hart en de waterveiligheid.

Het realiseren van een infrastructuurfonds waarin door de regiogemeenten en de provincie middelen bestemd voor de compensatie van natuur (bij aanleg wegen, dijken enzovoort) worden gestort, wordt onderzocht. Een dergelijk fonds versterkt de mogelijkheden van het vrijkomen van geldstromen van derden (cofinanciering). Wanneer het gaat om waterveiligheid en duurzame ontwikkeling behoren tot die derden ook het rijk en Europa.